

אשכול יוסף

מאוצרותיו של הרב יוסף חי סימן טוב שליט"א
מחבר סדרת הספרים "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים
וספרי "כרם יוסף" על הש"ס
מחברת עשרת השנים

"והתנחלתם את הארץ בגורל" (כ"ג ז"ד)

האם ניתן לחרוץ דיני נפשות על פי הגורל כמו בזלוקת הארץ ואל"כ איך יונה הנביא ביקש לאבד עצמו בידיים באומרו ליושבי הספינה: שאוני והטילוני לים?

ביאור א' - לחרוץ ולקבוע דיני נפשות על פי הגורל

הנה בהשקפה ראשונה ניתן להביא ראיה מיונה הנביא שמסר עצמו למיתה בעקבות עשיית הגורלות, באומרו "שאוני והטילוני אל הים וישתוק הים מעליכם", וכן איתא בילקו"ש (פי משא רמז ט"א) רבי נתן אומר "לא הלך יונה אלא לאבד עצמו בים שנא' שאוני והטילוני אל הים", וצ"ע הלא הרי זה כמאבד עצמו בידיים, אלא שמכיון שיושבי הספינה הטילו גורל לדעת בשל מי הרעה שספינתם עומדת להטביע את כולם במצולות ועלה יונה בגורל (מנחם ויקל), לכך בדיון היה ראוי להטילו לים, ושפיר אמר להם כדן, ולפי זה בני אדם המפליגים בספינה העומדת לטבוע רשאים להטיל גורל כדי לקבוע מי הגורם ולהטילו למצולות ים.

אלא שנראה שאין הדבר נכון כלל, ומסתבר שמה שהטילו גורל יונה שלא ברצון חכמים עשו ועובדי עבודה זרה היו כמבואר בכתובים, ומכל מקום סיעם הקב"ה שיועיל הגורל, וכיו"ב כתב בשו"ת יביע אומר (פ"ו ח"מ ס' ד') שהמלחים הטילו גורל רק כדי לידע בשל מי הרעה, ואחר שנפל הגורל על יונה והגיד להם כי מלפני ה' הוא בורה, חתרו להשיבו ליבשה ולא יכלו כי הים הלך וסער עליהם.

אולם בספר חסידים (פי' מע"ט) כתב, בני אדם שעוברים בים ועמדה עליהם רוח סערה לשבר הספינה או להטביעה בים ושאר הספינות עוברות בשלום, בידוע שיש בספינה מי שחייב ורשאים להפיל גורלות, ועל מי שיפול הגורל שלוש פעמים זה אחר זה רשאים להפילו בים, ומתפללים שלא יפול על הזכאי אלא על החייב, ומביא הספר חסידים ראיה לזה מיונה הנביא שעשו אצלו גורל ואמר "שאוני והטילוני אל הים". והוסיף הס"ח שאם יש שם כלי או עריבה קטנה אל ישליכוהו בים אלא ייתנוהו שם באותה כלי ואם ינצל ינצל.

ודבריו חידוש גדול וצריכים עיון לדינא, מה גם שדבריו נסתרים למה שכתב במקו"א (פי' מש"ב), "בני אדם שבספינה והיתה רוח סערה, אין רשאים להפיל גורלות להטילו בים כמו שעשו ליונה בן אמיטי, שהרי אסמכתא לא קונה לענין ממון, וכל שכן שאינה מועילה לענין נפשות, ולא יסמכו בזה על הגורל?"

ובדוחק י"ל שמה שכתב הספר חסידים לאסור, היינו דוקא כאשר אין ספינות מסביב המוכיחות שרק ספינתם עומדת לטבוע ולכן לא מוכרח הדבר שאחד מיושבי ספינתם

חייב מיתה, משא"כ כאשר רק ספינתם בסכנה ושאר הספינות מסביב עוברות בשלום, וכן מדוקדק ממה שכתב בספר חסידים "ושאר הספינות עוברות בשלום". וכמו"ש רש"י "לכו ונפילה גורלות", רואים היו שאר ספינות הולכות בים בשלום ושלהם משתברת, אמרו בשביל אחד ממנו הוא, וכדאיתא גם בפרקי דר"א (פסק י') ובנושאי כלים. וכן דקדק השדי חמד (כללים מערכת ג' פלג טז ס' י"ד) שמוותר להטיל גורל רק היכן שכל האניות עוברות בשלום, ודוקא עליהם יש רוח סערה, שאז מוכח שבשביל אחד מהם הסכנה, [ועיין בחיבורי שאגת יוסף סכנה ורפואה סי' י"ב בהערה, איך הקב"ה הכניס את כל יושבי הספינה לסכנה יחד עם יונה, ואילו לא שהיו מטילים אותו לים היו כולם טובעים ומותים, כדמשמע מהכתובים שרק מפני שהטילוהו למצולות ניצלו, והלא קיימא לן שהקב"ה לא מביא מיתה על האדם אם אינו מחוייב בה].

ובמצודות דוד (על יונה) כתב שבני ספינתו של יונה הפילו הרבה גורלות, כי לא רצו לסמוך על גורל אחד, ואכן גם הספר חסידים (פי' מע"ט) כתב שיש להפיל גורל שלושה פעמים. וכ"כ בשו"ת חוות יאיר (פי' ס' פ"ב) שעשיית גורל כהוגן מועיל אף לענין נפשות, שהרי ראינו מהתורה מהנביאים ומהכתובים שסמכו על הגורל, שנא' אך בגורל תחלק הארץ, וכן סמכו על הגורל במיתת עכן ויונתן לולא שפדאוהו העם, ונאמר "בחקיק יוטל הגורל ומה' כל משפטו", וסיים שאפילו אצל אומות העולם היה מקובל לעשות גורל כמו שמצינו אצל יונה, ואצל המן הרשע, שקרוב הדבר שאם הגורל כהוגן ידבק בו השגחה עליונה.

והנה למרות שבעשיית גורל אין איסור תמים תהיה עם ה' אלוך, דמ"ש תוספות בשבת (קטו): בשם הספרי שיש איסור לשאול בגורלות משום שנא' "תמים תהיה" וגורל וחווה במוכבים דבר אחד, כתבו האחרונים דהיינו דוקא לידע העתיד, אבל להכריע דבר בהווה מותר, כמבואר בשו"ת האלה לך שלמה (פ"א ס' ט"ג). מכל מקום עדיין קשה להלום דבר זה להלכה שיהיה מותר להתיר אדם למיתה על פי גורל שלא על פי הדיבור, ובשדי חמד הביא שהכנסת הגדולה (פ"א ס' קע"ג סק"א) השיג על דברי הס"ח, וכתב שהלא אפילו בממון אין מועיל הגורל, ואם אמר שבממון עושה הגורל קניין, אין לסמוך על זה לענין נפשות ואין להביא ראיה מיונה שהטילו עליו גורל עובדי כוכבים ומזלות, ואף הוא אמר שאוני והטילוני, ודקדק עוד מדברי הס"ח (פי' מש"ב) שאין להטיל גורלות לענין נפשות אלא על ידי ארון הברית, וכ"כ בספר משכנות הרועים (מע"ג א' פ"א ט), וכ"כ בשו"ת מגד שמים (סימן י"ד) לבעל היד דוד ודחה דשאני עכן שהגורל היה על פי הדיבור, וכ"כ בחי' מקור חסד (פ"א ס' י')

מש"כ א"ח ז', וכן העלה בשו"ת יביע אומר (ח"ו ח"מ סי' ד' אות ד') וכתב לצדד כן אף בדעת הס"ח שודאי חזר מו ממה שכתב בתחילה שניתן לסמוך על הגורל בעניני נפשות, ולכן חזר וסתם שא"א לסמוך בזה על הגורל כלל.

ובספר מושכנות הרועים (מש"ג א"ח ח') הביא ראה שאין היתר להטיל גורל לקבוע בשביל מי הסערה להטילו לים, שהרי איתא במשנה בתרומות (סוף פ"ח) נשים שאמרו להם עכו"ם תנו לנו אחת מכן ונטמאה, ואם לאו נטמא את כולכן, יטמאו כולן ולא ימסרו להם נפש אחת מישראל, ואמרו על זה בירושלמי (ספ), סיעת בני אדם שאמרו להם עכו"ם תנו לנו אחד מכם ונהרגנו, ואם לאו נהרגו את כולכם, יהרגו כולם ולא ימסרו להם נפש אחת מישראל. והנה אם היה מותר להטיל גורלות, יפילו גורלות וידעו בשל מי הרעה וימסרוהו, אלא פשוט שחלילה מלסמוך על הגורל בעניני זה.

והגם שכוונת יונה היתה לטובת ישראל שלא יהיה עליהם קטרוג שלא חוזרים בתשובה כמו אנשי נינוה, וכדאיתא במכילתא (סקדמת פרשת נח) ובילקו"ש (שמות ל"ג רמז ס"ג, יונה רמז ק"ז) רבי יונתן אומר לא הלך יונה אלא לאבד עצמו בים שנא' "ויאמר אליהם שאוני והטילוני אל הים", וכן תמצא האבות והנביאים נתנו עצמם על ישראל, כמושה אומר "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" (שמות ל"ג), וכן נאמר "אם ככה את עושה לי הורגני נא הרוג אם מציאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי" (צמדנר י"ב). בדוד נאמר "הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי ואלה הצאן מה עשו, תהי נא ידך בי ובבית אבי" (ש"ז כ"ד), וכן אתה מוצא בכל מקום שהאבות והנביאים נתנו נפשם על ישראל, ועיין מנחת חינוך (מנחם סקט"ז) שכתב שמטעם זה לא היה עליו איסור כובש נבואתו, כיון שיונה חשש פן יהיה קטרוג על ישראל ויבואו לידי חשש פקו"נ, לכן היה מותר לו למסור נפש על זה. אך מכל מקום מטעם זה רק נחא למה יונה ברח תרשישה, ויכול היה לבקש רחמים מהש"ת למות, אבל לא נחא היאך כבש נבואתו ומסר עצמו למיתתו, דבהדי דכבשי רחמנא למה לך, כמבואר בברכות (י').

ביאור ב' - היה יונה רודף בהימנעו מתשובה ותפילה

והנה לעיקר הקושיא איך יונה אמר להם שיטילוהו לים, אכן גם אם בני הספינה עשו שלא כדיון, מ"מ יונה רואי נהג כדיון, שמכיון שידוע היה שבשלו כל הסערה, הרי שיש לו דין רודף לכל בני הספינה, שהוא הגורם לסכן את כולם. וכן ראיתי בספר מטמוני יונה הנביא לידידי הר"ג שמעון וענונו שליט"א, שהביא ממרן הגרא"מ שך זצ"ל שתיירן כאמור דיון רודף שניתן להציל את הנרדף בנפשו של רודף, נאמר גם בבני נח, כמבואר בסנהדרין (מ). וברמב"ם (פ"ט מהל' מלכים ה"ד), ועיין אבי עזרי (מהדו"ק פ"ח מהל' חומה ה"ט).

והביא שם בספר הנ"ל שהקשו קמיה הגרא"מ שך זצ"ל דתנן (פ"ו דהגלות מ"ו) בעוברת המקשה לילד, אם יצא ראשו אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש מפני נפש, ואמרו בסנהדרין (ע"ג): דלא שייך בזה דין רודף דמשמאי קא רדפו ליה, והיינו שאין מעשה הרדיפה נעשה מצד הרודף אלא דממילא נעשה, ואין בזה דין שניתן להצילו בנפשו של רודף, ואין דוחין בזה נפש מפני נפש, וכמו"כ ביונה הרי הוא לא מעשה הרדיפה, אלא משמאי קא רדפו להם, ואין בו דין רודף, וא"כ איך מסר יונה עצמו למיתתו? והניחו בצ"ע ולא הובא מה השיב הגרא"מ שך זצ"ל על שאלה זו.

ולפענ"ד לק"מ, דא"כ לעולם בכל דבר יהיה שייך לומר משמאי קא רדפו ליה, שאף מה שאחרים רודפים להשמיד ולהרוג, הכל בהשגחת עליון וברצון רוצה ויכול כל, אלא שהיה ליונה דין רודף כיון שהוא היה הגורם לסכנה, שאם היה עושה תשובה, מיד היה פוסק רוח הסערה, והיו יוצאים לאלתר מכלל סכנה.

ונראה עוד להוסיף בס"ד, שלאור האמור נחא דלא מבעיא יונה שידוע היה שיש לו דין רודף, לכן בדין אמר להם שיטילוהו לים, אלא גם יושבי הספינה נהגו בהיתר במה שהשליכוהו לים, ואע"פ שביארנו שאין לסמוך על גורלות לענין לחרוץ דיני נפשות, יש לומר דמ"מ עיקר הגורל נעשה רק כדי לברר בתשובתו של מי תלויה ההצלה, וכיון שיצא יונה בגורל, וכל יושבי הספינה עשו תשובה, וראו שיונה יושן ומסרב לעשות תשובה ולזעוק בתפילה לה', כמו שנא' "ויקרב אליו רב החובל ויאמר לו מה לך נדרם, קום קרא אל אלהיך אולי יתעשת האלוקים לנו ולא נאבד", ראו בזה עין בעין שבדאי ללא ספק הוא הגורם וכל הסכנה בגללו, לכן יכולים היו להטילו לים מדין רודף, כי אילו היה שב בתשובה ומתפלל בודאי היו ניצולים.

ואיתא בירושלמי ברכות (פ"ט ה"א דף ק"ג:) אמר רבי תנחומא מעשה בספינה אחת של גויים שהיתה פורשת בים הגדול, והיה בה תינוק אחד יהודי, עמד עליהם סער גדול בים ועמד כל אחד ואחד מהן והתחיל נוטל יראתו בידו וקורא ולא הועיל כלום, כיון שראו שלא הועילו כלום אמרו לאותו יהודי, קום קרא אל אלהיך ששמענו שהוא עונה אתכם כשאתם צועקים אליו והוא גיבור, מיד עמד התינוק בכל ליבו וצעק וקבל ממנו הקב"ה תפילתו ושתיק הים. כיון שירדו ליבשה, ירדו כל אחד ואחד לקנות צרכיו, אמרו לו לאותו תינוק וכי אין אתה צריך לקנות לך כלום, אמר להם מה אתם רוצים ממני ואני אכסנאי עלוב, אמרו לו וכי אתה עלוב, אנו עלובים, שיש מאיתנו כאן וטעות הע"ז שלהם בבבל, ויש מאיתנו כאן וטעות הע"ז שלהם ברומי, ויש מאיתנו כאן וטעות הע"ז שלהם כאן, הצד השווה בכולם שאין הע"ז עוזרת לנו כלום. אבל אתה, כל מקום שאתה הולך אלוך אתך, וזה מה שנאמר (דברים ד') "כה' אלהינו בכל קראינו אליו".

יישוב ג' - להצלת ישראל בהיותו כפרה עליהם

עי"ל בס"ד שכוונת יונה לא היתה רק למנוע עצמו מללכת אל נינוה, אלא שימיתוהו הקב"ה להיות כפרת כלל ישראל, שהרי פירש רש"י (יונה פ"ב) "יונה ראה יונה שלא רצה לילך אל נינוה, אמר העכו"ם קרובי תשובה הם, אם אומר להם ויעשו תשובה נמצאתי מחייב את ישראל שאין שומעים לדברי הנביאים", נמצא שהיו צריכים ישראל כפרה, ולא בלבד שביקש לכבוש נבואתו, אלא חפץ היה יונה למות בעד כפרת ישראל, ואמנם לא הייתה כוונתו להמית עצמו בידיים, וכדאיתא בתנחומא (אמרי מות) אמר רבי אבא בר אבינא מפני מה נסמכה פרשת מרים לפרשת אפר פרה, אלא מלמד שכשם שאפר פרה מכפר, כך מיתת צדיקים מכפרת, ומה יום הכיפורים מכפר, כך מיתתן של צדיקים מכפר.

ועי"ל ע"פ מה שביאר האברבנאל (פ"ב דיונה) הטעם שהקב"ה חס על נינוה להצילם, לא מפני שהשי"ת אהב וחשק בהם, אלא מפני שהיתה גזירה לפניו להחרים את מלכות ישראל מפני עוונותיהם על ידי אשור, ולכן שלח את יונה להחזיר בתשובה את נינוה שהיא אשור, להצילם מהרעה המעותדת להם בעבור החמס אשר בכפיהם, שינצל אשור מכליה ויהיה כלי זעמו של הקב"ה להחרים את ישראל, ויונה הבין אמיתת עניין זה ולכן גמר בליבו שלא ללכת לנינוה כדי שלא ינצלו אנשי אשור מהכליה על ידו, כי איך תהיה הליכתו סיבה להציל את בני אשור ולהכרית את בני ישראל, ואיכנה יוכל ויראה ברעה אשר ימצא את עמו על ידי האשורים, ומפני זה ברח מלפני ה'. ולפי זה נחא שיונה סבר שיש במעשיו, ממש הצלת כלל ישראל.

מאמר זה מתוך ספרו של המחבר

"שאלות יוסף" - ענייני סכנה רפואה ופקו"נ

איך משה התחייב ליתן לבני גד ובני ראובן את עבר הירדן בתנאי שייעברו זלוצים והרי אסמכתא לא קוזה?

יישוב ה' הרמ"א (סי' ר"ז סעיף ט"ו) כ' ד"א [ב"י בשם הרשב"א], דאם השלישו משכונות זה כנגד זה במשפטי הגויים ובשטרותיהן, קנו אפי' באסמכתא משום דינא דמלכותא דינא. ועי' חזו"א (צ"ק ליקוטים סי' ט"ז אות י"א) שד"ד לא מוסקל אסמכתא, שאל"כ ביטלת כל דיני אסמכתא. ובפתחי חושן (פקק כ"א קניינים הערה מ"ד) כ' דגם החזו"א מודה במסרו שטרות, והנה לדעת מרן השו"ע נראה דכ"ז לא מהני. ומו"מ י"ל דכ"ז דוקא בדינא דמלכותא של גויים, משא"כ בד"ד של ישראל, וכפי הטעם שכתב החזו"א, שאל"כ ביטלת כל דיני אסמכתא, וב"ד של ישראל עושים הכל כדי לחזק ולקיים דיני התורה, א"כ מהני ד"ד שלהם להוציא מידי אסמכתא.

יישוב ו' עי"ל בפשטות ע"פ מ"ש הרמב"ם (פ"ל מפרס פקק י"א ס"ד), שהנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך, והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך, אם חזר בו הלוקח קנה הערבון, שהרי הוא תחת ידו, ואם חזר בו המוכר אין מחייבין אותו לכפול הערבון שזו אסמכתא היא ולא קנה. וכן נפסק בשו"ע (ר"ז סעיף י"א). ולפי"ז לק"מ, כיון שבני גד ובני ראובן החזיקו באותה שעה בקרקע וכבר התיישבו בה, ממילא ה"ו תחת ידו ואין בו חשש אסמכתא. [והרמ"א שם חולק דמה שהוא תחת ידי המוכר לא מוציאו מידי אסמכתא, וכדעת מור בשם רש"י וראב"ד וב"י בשם הרא"ש].

יישוב ז' הב"ח (סי' ר"ז) מחדש שמדאורייתא אסמכתא קניא, ורק מדרבנן לא קונה, ולפי"ז לק"מ מבני גד ובני ראובן. ובספר ארעא דרבנן כ' לתלות ד"ז בבלגותא דהר"מ והראב"ד, שלדעת הר"מ דשייך אסמכתא גם בגוי הוי מדאורייתא, ולדעת הראב"ד דבגוי אין חשש אסמכתא, ס"ל דמדאורייתא אסמכתא קניא, והוכיח עוד מרש"י דהוי מדאורייתא. ועי' פ"ת (סי' ר"ז ס"ק ט"ו). ואמנם מהרשב"א והרמב"ן והריטב"א ונמוק"י ופסקי ר"ד ועוד ראשונים שטרחו לבאר מדוע בבני גד לא היה חשש אסמכתא, מוכח דס"ל דהוי דאורייתא, וקשה לומר דרק ר"ל שאל"כ ה"ו כמפורש בתו' ולא היו חכמים מבטלים אסמכתא. ועי' ש"ך (סימן ר"ז ס"ק י"א) שכתב שדברי הב"ח ששאסמכתא קונה מהתורה תמוהים, והמה דברי נביאות. ואמנם הקצות שם כתב שדברי הב"ח הם דברי חכמה, ושכבר כתב כן במדרכי ב"ב פרק שור שנגח, בשם רבינו נתנאל מקינן שאסמכתא קונה בהקדש, ועל כרחק ה"ט דמדאורייתא מהני, וכמו דמהני ג"כ בערב, ורבנן לא תיקנו שלא יועיל אסמכתא בהקדש.

יישוב ח' לכא"ו עי"ל דל"מ דכל החיסרון באסמכתא משום חיסרון בגמירות דעת, כמבואר ברמב"ם הל' מכירה (י"א ס"ב), ולפי"ז בהתחייבות משה בשם כל ישראל ל"ש חיסרון גמירות דעת, כיון דחשיב הבטחת ב"ד הגדול, וג"כ הבטחה של כל ישראל, ולא גרע מב"ד חשוב דמהני. שו"ר שכן תירץ הב"ח.

יישוב ט' לדעת הרמב"ן (צ"צ דף קס"ח), רק בעושה תנאים על עצמו חשיב אסמכתא, כגון אם אוכיר ולא אעביר, כיון שסומך על עצמו שזה לא יקרה מעולם, לכן לא גמר להקנות. אבל בתולה הדבר כמעשה חבירו, אין זה אסמכתא, ולכן גמר ומקנה, לפי"ז נחא, דתנאי משה עם בני גד ובני ראובן, היה תלוי בהם ולא במשה כלל. וכ"כ הרמב"ן להדיא דמה"ט כל תנאי שעושה עם עמיתו, וכן תנאי בני גד ובני ראובן לא הוי אסמכתא. וכ"כ הריטב"א בתשו' (סי' כ"ז) שבתולה בדעת אחרים לא הוי אסמכתא, ורק באומר אם לא באתי אם לא עשיתי כך וכך הוי אסמכתא, ומה"ט תנאי דבני גד ובני ראובן לא הוי אסמכתא, ושכן האריך הרמב"ן כנ"ל. וכ"כ הנמוק"י. [ועי' צ"ח ש"ך נשם תלמודי הש"ס דל"ק כן נדעם מי שכתב נשם הרמב"ן שרק נמנה שלם יעשה הוי אסמכתא]. אמנם דעת הרמ"א דגם כה"ג הוי אסמכתא, דומיא דנתחייב לקנות לחבירו יין דבידו ולא בידו, דהוי אסמכתא, ורק משחק בקוביא דלא תלוי כלל בשניהם, לא הוי אסמכתא להרמ"א. וכן נראה דעת המחבר שהלך בעקבות הרמב"ם, וכמ"ש הרב המגיד (פ"ל מפרס י"א ג') שברמב"ם מוכח, שגם תולה בדעת אחרים הוי אסמכתא.

יישוב י' הרא"ש בתשו' (כל"ז ע"ב סי' ג'), והביאו הב"י (מו"מ ר"ז) כ' שרק דרך קנס הוי אסמכתא, וביאר דמה"ט בבני גד ובני ראובן לא הוי אסמכתא. וכן דעת החינוך (מנחת שם"א), וכ"כ הריטב"א והרשב"א [מדרס כו: צ"ב קס"ח]. אמנם לדינא, להרמב"ם והשו"ע אין חילוק בין דין קנס או לא.

יישוב י"א. עוד מצינו לדעת כמה מהראשונים שרק בדבר שאדם מגזים שייך אסמכתא, כגון אם אוכיר את השדה ולא אעביר לעדור ולהשביח אשלם אלף זוז, וכן תירץ הנמוק"י דמה"ט בבני גד לא הוי אסמכתא, דלא היה גומא דבר ליתן לבני גד ובני ראובן נחלתם בעבר הירדן, וכן דעת הרא"ש שרק בדבר מוגזם הוי אסמכתא. וכ"כ הרשב"א (צ"צ קמ: וקס"ח), שלכן מהני תנאי דבני גד ובני ראובן כיון שאין כאן התחייבות מוגזמת. גם תוס' בגדרים (פ"ה) כ' בשם ר"י שקנסות בשידוכים אינו אסמכתא כיון שאינו מוגזם. אמנם הרמב"ן סובר כדעת הר"ן שכל דאי אסמכתא, וכ"כ הרמב"ם והשו"ע.

הנה קיימא לן שאסמכתא לא קונה, כלומר שסומך שיהיה כך וכך ועל סמך זה עושה תנאי, שאין תוקף לדבר, וכן מצינו במשנה בגמרא ב"מ (קד). שאדם שקיבל שדה לעובדה ולא עבד בה וגרם להפסד, צריך לשלם את ההפסד, כיון שמתחייב על כך בפירוש, שאם לא אעבוד אשלם את ההפסד, ומבואר בגמרא שכל זה אם מתחייב לשלם את שווי ההפסד, אבל אם התחייב שאם יוביר את השדה ישלם אלף זוז, כיון שהתחייב הרבה יותר משווי ההפסד שנגרם לשדה, נחשב לאסמכתא ולא חלה ההתחייבות, שלא היתה כוונתו כלל להתחייב באמת. וכן קי"ל להלכה שאסמכתא לא קונה, ולכן במתחייב לשלם כך וכך אם אעשה או לא אעשה וכל כיו"ב, פטור כיון שזה אסמכתא.

ומעתה צ"ב איך התחייב משה ליתן לבני גד ובני ראובן את עבר הירדן אם יעברו חלוצים לפני המחנה, ומדוע לא היה בזה חשש אסמכתא?

יישוב א'

להמרדכי (צ"ק סי' מ"ה) נדר ושבועה ותקיעת כף מהני אפי' באסמכתא דרובן ע"י דאי הן, אם יהיה אלוקים עמדי, ואם תתן את העם הזה בידי. וכ"כ בהגהות מיימוני (פקק י"א מהל' מפרס). וכ"כ השו"ע (סי' ר"ז סעיף י"ט), ולדעת הסמ"ע (ס"ק כ"ג) שבועה מוציאתו מידי אסמכתא. והש"ך (ס"ק כ"ג) ובה"ב והט"ז חולקים על הסמ"ע, שאין שבועה יוצרת קניין, אלא דמ"מ חל חיוב מכח שבועה, וכן הסכמת הפוס', וכן נראה מדברי הרמ"א (סי' ר"ט ס"ד), ומעתה להסמ"ע י"ל דהיה שבועה ע"י משה או ראשי הקהל, ויצא הדבר מידי אסמכתא, ולדעת הש"ך וסיעתו, מ"מ חל חיוב מכח שבועה.

יישוב ב'

לכא"ו י"ל בפשטות דל"מ דהיה זה מדין שכירות פועלים, שיקבלו בני גד וראובן את עבר הירדן חלף יציאתם למלחמה חלוצים לפני המחנה לכבוש את הארץ, ואטו כל מי ששוכר פועלים ומתחייב ליתן להם שכר כך וכך, וכי יש בזה משום חשש אסמכתא. אמנם יד"נ הגאון המופלא רבי תומר זינר שליט"א העירני שבני גד לא עשו כן בשכירות, דמחוייבים היו לצאת למלחמה. ויש להוסיף, שלכא"ו תירוצו זה היה תלוי במח' הפוס' בשוכר פועל ליתן לו חפץ פלוני בשכרו, אם חייב ליתן לו אותו החפץ, או רק שכרו, או דמיו של אותו החפץ, דהנה הרמ"א (מו"מ ע"ב ס"ד) פסק מהגהות אשר"י ומהר"ם מרוטנבורג, שבע"ב ששוכר פועל וא"ל ליתן לו חפץ בשכרו, יכול ליתן לו דמיו, הואיל ולא משך החפץ לא קנאו. וכ"כ הב"י בשם רבינו ירוחם והר"ן. אמנם במחנה"א הוכיח מהרמב"ם בפ"ה ביפא לי קרקע וקנה הפשתן שעליה (צ"צ דף ק"ז), שקונה בשכירות פועלים כל הפשתן, ולא יכול ליתן לו דבר אחר, שחולק על דין זה, וסובר שחייב בעה"ב להביא חפץ שקצב בשכרו, והגת"ז הביא שכ"ד ר"י מוגאש והר"ף בתשו'. וע"ע שם בש"ך ופ"ת שם"מ צריך ליתן דמי החפץ. ועכ"פ בניד"ד י"ל דה"ז כקצב חפץ בשכרו ומשכו, דסדנא דארעא חד הוא, ובמה שהיו חולקים וכובשים הארץ, החזיקו וזכו בעבר הירדן.

יישוב ג'

עי"ל לפי מ"ש בנדרים (מ:): שאם קנו בב"ד חשוב מוציא מידי חשש אסמכתא, ונפסק בשו"ע (כ"ז סעיף ט"ו), שאם קנו בב"ד חשוב והתפסו זכויותיו בב"ד מהני, ואין בזה חשש אסמכתא. ופסק הרמ"א שם, וכתב שאפי' רק ציווה לכתוב בשטר שקנו ממנו בב"ד חשוב מהני, ואע"ג שלא קנה, דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי, ואפי' רק ציווה לכתוב שטר טוב, ג"כ מהני. ולפי כל זה, הכל נחא, ועל אחת כמה וכמה שאין לך ב"ד חשוב יותר ממשה רבינו. וראה ברש"י עה"ת עה"פ (נמנע ל"ז כ"א) ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן נון ואת ראשי אבות המטות, שעל תנאי של בני גד ובני ראובן מינה משה את אלעזר ויהושע. נמצא שהיו בב"ד של ג'.

יישוב ד'

עי"ל ע"פ מ"ש בגמ' (ס:): דבקנו מעכשיו אין חשש אסמכתא, וכמבואר ברש"י שם (ד"ה ואיצעית אימא), [והתוס' סו: ד"ה ומניימי חולקים], וכן פסק השו"ע (ר"ז ס"ב), שאם אמר לו קנה מעכשיו וקנו מידו על כך אין בזה חשש אסמכתא. וכ"כ עוד השו"ע (שם סעיף י"ד), שכל האומר מעכשיו אין חשש אסמכתא. ולפי"ז י"ל שמשך קיבל בקניין מעכשיו ליתן להם את עבר הירדן, וממילא לא היה שם חשש אסמכתא. שו"ר שכן תירץ המחנ"א (אסמכתא י') שלדעת הרמב"ם (מפרס פקק י"א) לא קשה מבני גד ובני ראובן, שסובר שכל דבר שמקנה מעכשיו ליכא בזה חיסרון של אסמכתא, ובני גד וראובן כבר ניתן להם עבר הירדן בזמן עשית התנאי, וכן תירץ הראב"ד בהשגות לר"ף (גיטין עה:).

חידות

שאלה:

איך יתכן שקורא ק"ש עם תפילין מהודרות ובכ"ז הרי הוא כדובר שקר?

תשובה:

הקורא ק"ש ואינו מחנך את בניו לתורה ומצוות, נחשב כדובר שקר בנפשו, שהרי אמרו חז"ל (ברכות יד): כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, שהרי נאמר בפרשת שמע "קשרתם לאות על ידך", כך כיוצא בדבר אמר רבי יוסף חיים זוננפלד שהקורא ק"ש ואינו מחנך את בניו לתורה ומצוות הרי זה מעיד עדות שקר בעצמו, שהרי באותה פרשה כתוב גם "ושננתם לבניך". וכעין זה כתב המש"ב (סימן כ"ה ס"ק י"ד) בשם ספר חרדים שכשאומר והאבת את ה', יראה להכניס אהבת השי"ת בלבו, שלא יהיה כדובר שקר ח"ו.

מקורות:

חשוך חמד ברכות שם.

שאלה:

היכן מצוינו בשביעית שציוותה תורה לאיבוד ולא לאוכלה?

תשובה:

קומץ של מנחת העומר שהיה קרב ונשרף על גבי המזבח, אבל שאר מנחות אין מקריבין משל שביעית אלא משל אשתקד.

מקורות:

מנחות פ"ד ע"א, ע"ש.

שאלה:

היכן מצוינו שאדם נותן לחבירו לשמור בעלי חיים ופטור למרות שפשע בשמירה?

תשובה:

יש אומרים שבעלי חיים שאינם בני תרבות, כגון דובים ואריות, אינם בני שמירה, ולכן פטור השומר אפילו פשע בשמירה.

תשובה:

במסכת נזיר (לה). ורבי אלעזר דדריש מיעט וריבה, פרט וכלל ופרט מנא ליה? א"ר אבהו, נפקא ליה מהאי קרא: "וכי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה פרט, וכל בהמה כלל, לשמור חזר ופרט, פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט. ופירש המפרש: וכל בהמה כלל, ואפילו דובים ואריות, לשמור חזר ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט דאהני פרטא בתרא למידי דבר

להצלות עדי מירון נסים בן זויד שיחי

מכון "כרם יוסף"

הביאו ברכה לביתכם!

שם הספר	הנשא
גלילי זהב	דרשות באגדה וחזיון שנשא המחבר בשילוב למעלה מ-1000 סיפורים מרתקים ומרטיטים להשיג בכל חנויות הספרים - הפצת "גלילי זהב"
1. "אשכול יוסף" על התורה	על כל פרשיות התורה בכרך אחד, יותר מ-1300 עמודים גדושים, בכל פרשה מערכות של קשיות חזקות ותירוצים רבים, ערוך בטוב טעם ודעת נייר כרומו, סימניה, ספר מושקע, עבה וגדוש קושיות חזקות ותירוצים רבים על כל מועדי השנה, ערוך בטוב טעם ודעת.
2. "אשכול יוסף" מועדים	עניני רשב"י ומיורן כריכה צבעונית ספר מיוחד, מתאים מאד למתנה והוקרה. ספר אריר ומושקע מאד!
3. "אשכול יוסף" הגי' ש"פ	על כל ההגדה, כל התירוצים והקושיות, וכן עוד עשרות נושאים מרתקים לחודש ניסן, קמחא דפסחא. שירת הים, ועוד.
5. "שאנת יוסף" סכנה ורפואה	עניני סכנה, רפואה, ופסוק נפש בהלכה ובאגדה ואודות כל חכמי הש"ס שהכניסו עצמם לסכנה. מרתק ומענין שובח לב הענין.
6. "טבעת יוסף" חופה וקידושין	כל עניני מנהגי חופה וקידושין בהלכה ובאגדה הלכות ומנהגי פריה ורביה, שילוב כל טעמי המנהגים, דרשות לשבע ברכות וחובת הבית ועוד.
7. "מערני יוסף" ברית מילה	60 תירוצים מדוע א"א לא למד עד שנצטווה.
8. "כרם יוסף" מגילה	מהדורה חדשה עם מסכת מגילה בתחילת הספר, יותר מ-1000 עמודים: על כל המסכת, דף דף, הספר היחיד שמקור את כל מסכת מגילה
9. "כרם יוסף" בבא קמא	חידושים ע"ס הדף על כל המסכת, דף אחר דף. למעלה מ-1000 עמודים.
10. "כרם יוסף" בבא בתרא	ספר קטן, חידושים ע"ס הדף על כל המסכת.
11. "כרם יוסף" גיטין קידושין	חידושים ע"ס הדף על כל המסכתות.
12. "כרם יוסף" שוועי' כרם יוסף קידושין	סוגיות עיון - מדף ב עד י"ב, ומדף מ"א עד מ"ד שילוב כל הקושיות בסוגיות ותירוצים רבים
13. "כרם יוסף" סוטה	על כל מסכת סוטה על סדר הדף
14. "כרם יוסף" הסוטה לזכרון	אול - מקוים להדפיס בקרב
15. "שלהבת יוסף" עה"ת	על כל פרשיות התורה

לברורים והזמנות: 054-84-60008/7

להשיג בהנויות הספרים המובחרות

"חיד הספרים" מלכי ישראל 3 מול שטיבלך קמרון | יפה נוח צומת בר אילן | הספרייה הספרדית רח' דוד ע"י בנק הדואר | הפצת ספרי קודש ע"י מוסיף | ולדמן בהמ"ד בעלזא | ספרי נזר הקודש ע"י שוק מחנה יהודה | סודי לרגל הפצת ספרים בני ברק: הרב שאול שולמן רח' סוקולוב 34 כניסה ב' 0527618640
אוצר הספרים בדיניאל | חז"ל: ביגל איין | מאגניני וגשל עוד

האם ספרא יודע???

- מהלכים איך סיום מסכת מתיר אכילת בשר?
- תירוצים היאך אסף שורר מזמור על חורבן בהמ"ק?
- למה תשב"ר בטלים מת"ת בתשעה באב?
- תירוצים היאך שרתה שכונה על ירימה בנבואת איכה?
- תירוצים הלא בית ראשון חרב מפני ג' עבירות, ואיך אמרו משום שלא ברכו בתורה תחילה?
- תירוצים מדוע נקרא החורבן דוקא על שם "קמצא"?
- היאך לר' יוחנן ראוי לקבוע אבלות בעשיירי שנשרף רוב היכל, והרי לדעתו אש מדין חיצונית?
- איך הקב"ה החריב את בהמ"ק והלא שומר מצוות התורה?
- היאך הקב"ה סתר בהמ"ק לפני בניית בית אחר?
- מדוע המתאבל "זוכה ורואה" בשמחתה ולא "זוכה ויראה"?

ספרא יודע???

הלומד "אשכול יוסף מועדים" יודע!

מתקלות ועריבות התורה!!

עין זחיים למוזיקאים בה ותומכיה מאושר

י"ל לזכות ידידנו האוהבים היקרים והנעזמים אוהבי התורה ולמודיה להגדיל תורה ולהאדירה פטרונו העלון "אשכול יוסף" מ-ג'רעון נסים הי"ו ופר-אהרן נסים הי"ו
אורך ימים עושר וכבוד בריאות איתנה ונהרה מעליא ועושר שמועות בכלל הברכות יבורך ידידנו היקר והנכבד שלומי נסים הי"ו
מוקדש ומונח לע"ה ואריות היקרים:
סאלם אליה ז"ל, מועדוה ז"ל, נזריה בת גורזיה ע"ה
לע"ה נסים בן נזריה ז"ל, נסים מועלם בן סלימה ז"ל,
ולע"ה מיכאל בן נזריה ז"ל, ולע"ה נח בן רחא ז"ל,
ת. נ. ז. ז. ז.

שלמדו ותוזי נפשיכם

להאזנה לשיעורי המרתקים של הרב יוסף זוי סימן טוב שכל"א מוזכר סדרת "כרם יוסף" על הש"ס וסדרת "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים
073-371-8053
לקבלת צינתוק והאזנה בשידור זוי:
זויג והקצי #

מייל המערכת:

eshkolyoseff@gmail.com

להאזנה לשיעורי המחבר:

073-371-80-53